

המלצות לחיזוק המשילות והדמוקרטיה בממשק כנסת וממשלה

שימוע פרלמנטרי ומעקב יישום חוקים והחלטות ממשלה

דף עמדה זה נועד להציג בקצרה עיקרי ההמלצות של התנועה למשילות ודמוקרטיה לתיקונים נקודתיים ביחסי הכנסת והממשלה. דף זה מתמקד בשימוע ובמעקב אחר יישום חוקים והחלטות ממשלה.

המלצות התנועה למשילות ודמוקרטיה:

1. חיזוק הקשר בין וועדה למשרד ממשלתי שבתחומי אחריותה. באמצעות הקמת צוות משותף שיפעל באופן קבוע ושוטף וידווח לשר ולוועדה על יישום חוקים והחלטות ממשלה על ידי המשרד הנוגע בדבר, כמו גם עמידה בהתחייבויות המשרד או הפקידות המקצועית בו, שנאמרו לפרוטוקול הוועדה. כדי לאפשר לצוות להתכנס באופן קבוע (לפחות פעם בשבועיים) ולדווח לוועדה באופן קבוע (לפחות פעם בחודשיים) הצוות יכלול את נציג קבוע של מנכ"ל המשרד, נציג קבוע של הנהלת הוועדה, ושני חברי כנסת מהוועדה, אחד מהאופוזיציה ואחד מהקואליציה, שיכולים לייחד איש קבוע מהצוות הפרלמנטרי שלהם, שישתתף במקומם. הצוות יוכל לקבל משימות מעקב מישיבות הוועדה, וידווח באופן שוטף ליו"ר הוועדה.

2. קביעה בתקנון הכנסת ובתקנון הממשלה פרוצדורה לשימוע בפני וועדה קבועה. בנושא זה יש לחלק בין שימוע ציבורי מראש לפני החלטה, לבין שימוע ציבורי למעקב ולביקורת:

א. **שימוע ציבורי מראש**. מוצע לקבוע בתקנון הממשלה כי הממשלה רשאית לבקש מוועדת הכנסת הנוגעת בדבר שימוע ציבורי לפני קבלת החלטה שהממשלה רואה בה חשיבות מיוחדת או מעוניינת שהכנסת תדון בה מראש.

ב. מוצע לקבוע כי הממשלה חייבת לבקש מוועדת הכנסת הנוגעת בדבר שימוע ציבורי לפני מינוי בכירים בשירות הציבורי. המדובר בבכירים שמינויים הינו בהמלצת שר ובאישור הממשלה. כיום יש צורך בוועדת איתור למינויים שכאלה, בין היתר כדי למנוע מינויים פוליטיים או שאינם ראויים. שימוע שכזה אמור לייתר את וועדת האיתור באופן שהשר יציע מועמד, המועמד יתייצב לשימוע בפני וועדת הכנסת הנוגעת בדבר, והפרוטוקול מהשימוע יוצג לממשלה בטרם תאשר את המועמד. החשש שימונה אדם לא ראוי או שקשריו קודמים לכישוריו בדרך שכזו, יצטמצם עד מאוד, ובכל מקרה תוסר העננה שהייתה מרחפת על ראשו של השר לולא השימוע.

- ג. **שימוע ציבורי למעקב ולביקורת.** וועדה קבועה של הכנסת, על פי הדיווח שתקבל מהצוות המשותף (שהוקם על פי ס' 2 לעיל) תוכל לבקש שייערך שימוע לגבי חוק מסוים, החלטת ממשלה מסוימת, או התחייבות לוועדה, שלדעת הוועדה לא בוצע או לא בוצע כראוי. לשימוע שכזה תוכל הוועדה לזמן את עובדי המדינה הנוגעים בדבר ולברר את הסוגיה.
3. קביעה בחוק של פרוצדורה לעדות בפני וועדה קבועה. כל וועדה קבועה של הכנסת, בהחלטה של שני שלישי מחבריה, תוכל לזמן שרים, עובדי מדינה וכל מי שנמצא בחדר הוועדה, להעיד בפניה על נושאים שבתחום אחריותה. והכללים החלים על עדות שכזו יהיו דומים לכללים החלים על עדות בפני בית משפט או וועדת חקירה ממלכתית. סמכות זו צריכה להישמר למקרים מיוחדים בלבד, אולם עצם קיומה של אפשרות שכזו יכול לשמש ככלי שיגרום לגורמים המופיעים בפני וועדה להימנע מהסתרת מידע או מסירת מידע לא נכון.
- חשוב להדגיש כי שיטת הממשל במדינת ישראל זקוקה לשינויים רבים ומקיפים בהרבה, שיחזקו את כוחם של נבחרי הציבור, יאפשרו להם למשול באופן אפקטיבי ולנהל את הפקידות הבכירה והזוטרה תוך התוויית מדיניות ברורה ומגובשת, יורידו את עומס העבודה הבלתי-נתפס שנבחרי הציבור בכנסת ובממשלה שרויים בו, ויתרמו ליציבות שלטונית, כך שנבחרי הציבור יוכלו להתמקצע, לצבור ידע רלוונטי לתחומי פעילותם, ולקדם את מדינת ישראל בהתאם להשקפת עולמם ורצון בוחריהם.
4. יש לציין כי הסמכויות לביצוע ההמלצות המופיעות בדף עמדה זה קיימות בחלקן בתקנון הכנסת. כך למשל קובע ס' 111(ה) לתקנון הכנסת כי יו"ר וועדה יכנס ישיבה על פי דרישה של הממשלה. אמנם, בתקנון הממשלה אין קביעה מקבילה ומפורשת בדבר הדרך לכינוס וועדה של הכנסת, אולם ס' 83 לתקנון הממשלה מטיל את האחריות לתיאום סדר היום של הכנסת על מזכיר הממשלה שיפעל מטעם הממשלה או מטעם ראש הממשלה.
- בסעיפים אלה ניתן לעשות שימוש לצורך ביצוע שימוע מראש על החלטות ממשלה משמעותיות.
5. בנוגע למעקב אחר ביצוע החלטות הממשלה, מטיל ס' 88 לתקנון הממשלה את האחריות לכך על מנכ"ל המשרד הנוגע בדבר, שאמור לדווח למנכ"ל משרד רוה"מ, שבתורו ידווח לממשלה או לגורם אחר שתקבע הממשלה. כמו כן, מזכיר הממשלה יכול לפנות לכל גורם ולקבל עדכון על ביצוע החלטה.
6. הצוות המשותף שעל הקמתו ממליץ מסמך זה יכול לפעול במקביל למנגנונים אלה, ולסייע להם בביצוע המעקב, באופן שישפר הן את עבודת הכנסת והן את עבודת הממשלה.

7. התיקון המשמעותי ביותר הינו קביעת פרוצדורה משמעותית לעדות בפני וועדה מוועדות הכנסת. פרוצדורה שכזו קיימת בארה"ב, בקנדה, באנגליה ובמדינות רבות נוספות.

מודל העדות המומלץ על ידי התנועה למשילות ודמוקרטיה הינו המודל הקנדי שעיקריו:

- חובה לענות לכל שאלה רלוונטית.
- ניתן להתנגד לשאלה של חבר כנסת ספציפי, אולם אם החליטה הוועדה כי השאלה רלוונטית, חלה חובה לענות לה.
- עובד ציבור חייב לענות לכל שאלה, אולם הוא יכול וחייב להימנע מהבעת דעה על מדיניות השר או מדיניות הממשלה. וכן אין לשאול או לעסוק בנושאים התלויים ועומדים בבית משפט בדיון משפטי פלילי או אזרחי.

8. חוק יסוד: הכנסת קובע חובה להתייצבות ולמסירת מידע אולם מאפשר לשר להתייצב במקום כל עובד. חוק הכנסת מחייב מסירת מידע גם למרכז המחקר והמידע של הכנסת. אולם אין בחקיקה זו כל סנקציה על אי מסירת המידע. בפרלמנטים רבים בעולם ישנם הליכים של בזיון הפרלמנט, בדומה לבזיון בית המשפט, המאפשר לגורמים מסוימים בפרלמנט להטיל קנסות או אף עונשי מאסר על מי שפוגע ביכולתה של הכנסת לבצע את עבודתה. בסעיף זה נעשה שימוש מועט ביותר, אולם עצם קיומו משמש כלי משמעותי להרתעה מפני מסירת מידע שגוי או אי התייצבות לוועדה.

9. מוצע גם לקבוע בתקנון הממשלה כללים לשימוש בסמכותו של שר להתייצב במקום עובד משרדו הקבועה בחוק יסוד: הכנסת. זאת כדי שהשימוש בסמכות זו ייעשה לעתים רחוקות, וככלל עובדי המדינה המוזמנים לוועדות הכנסת יתייצבו בעצמם ויחוייבו לענות.

זאב לב, עו"ד

חוקר

שמחה רוטמן, עו"ד

יועץ משפטי, מנהל המחקר

